

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0.25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Christus bespot als profeet

En anderen gaven Hem kinnebakslagen, zeggende: Profeteer ons, Christus, wie is het, die U geslagen heeft?

Mattheüs 26 : 68.

Een geweldig ogenblik is het. Over Christus is het doodvonnis uitgesproken door het sanhedrin. In het hogepriesterlijk paleis van Kajafas heeft het 'des doods schuldig' tot Hem geklonken. Hij heeft Zich de Zoon van God genoemd en is daarom als godslasteraar ten dode verwezen. Vergeet niet, dat hier het rechtskollege van Israël spreekt, dat de majesteit en het recht van God moet handhaven. Dan moet er wel een huivering door de rechtzaal bij dit ontzettende vonnis heengaan!

Maar neen... niet de minste indruk is er. Het tegendeel komt openbaar. De overpriesters en schriftgeleerden van het hoogwaardig gezelschap springen van hun zetels af. Zij doen mee met de dienstknechten. Als wilde dieren vallen allen op Christus aan. Zij openbaren hun haat door Hem tot een spot te maken. Zij spuwen Hem in Zijn aangezicht. Zij slaan Hem met vuisten. Zij geven Hem kinnebakslagen. Zij doen een doek over Zijn hoofd, slaan opnieuw en roepen uit: 'Profeteer ons, Christus, wie is het, die U geslagen heeft?' Vreselijk lijden voor Hem. Zo wordt Hij buiten de wet geplaatst. Al was Hij door het sanhedrin veroordeeld, toch deelde Hij nog in de bescherming naar de wet. Ook dat wordt Hem onthouden. Daarin is Hij Borg voor hen, die het zichzelf hebben waard gemaakt buiten alle rechten te staan. Om door Zijn volmaakte wetsvolbrenging uitzicht op God te ontvangen.

Het bijzondere in dit lijden is de spot met Zijn profetisch ambt. Spot is één van de gemene wapenen, die de zonde de mens in handen heeft gegeven. Althans de onheilige spot. De mede-mens wordt erdoor vernederd en in zijn eer aangetast. Spottende woorden en gebaren zijn als pijlen, die doordringen in de ziel van een ander.

Nu wordt Hij hier bespot, Die één en al waarheid is en voor Zijn borgziel dit zo diep doorvoelt. Het is een apart gedeelte in Zijn lijden, dat Hij als betalende Borg moet ondergaan. Die spot richt zich op Zijn ambt, hier op Hem als profeet. Hij krijgt kinnebakslagen. Dat wil dus zeggen, dat de slagen komen dáár, waar Hij Zijn woorden gesproken heeft en spreekt. Zijn mond had geopenbaard de gedachten Gods. Hij was onder dit volk Profeet geweest. Krachtig had Hij het Woord van dood en leven onder hen gesproken. Zo spotten zij in vijandschap met deze van God geopenbaarde Profeet. Hun hand is tegen Zijn mond.

En nog erger is dat, als zij Hem geblinddoekt slaan en vragen: 'Wie heeft U geslagen?' Zo maken zij van Hem een waarzegger en onteren zij het ambt, dat Hij van God ontvangen heeft. En zij konden het weten, dat Hij als Profeet een andere roeping had dan zij in dat helse spel voorgeven. Van Hem is getuigd: Een groot Profeet is onder ons opgestaan. En nog zoëven had Hij geprofeteerd, dat zij Hem zullen zien komende op de wolken des hemels. Misschien zegt ge: doen ze dit bewust?

Laat het u niet voorbijgaan, dat het hier gaat

om wat de vijandschap van hun hart openbaart.

Wie zich voor God leert kennen in waarheid des harten, die leert zijn naam schrijven onder deze spottende menigte. Wie is het, die U geslagen heeft? zeggen zij. En nu is dit het wonderlijke, dat bij het licht van de Heilige Geest het antwoord gekend wordt: ik ben het, die U geslagen heb.

Wij hebben in het paradijs Gods Woord veracht en verworpen.

Gekozen hebben we voor de dood. Nu heeft God gedachten des vredes gehad om een verloren Adamskind te zaligen. In Zijn uitgaande nodigheden maakt Hij die gedachten bekend. Daarin spreekt de hoogste Profeet en Leraar. Maar we zijn vijanden van nature van wet en Evangelie, van Zijn Woord. Blind voor wat we nodig hebben om voor God te bestaan.

Door het werk des Geestes worden ogen en oren geopend. Komt er een betrekking op het Woord van die Profeet midden in al mijn ellende. Doch juist in die weg wordt eigen bestaan ontdekt, dat vol vijandschap is tegen Zijn Woord. Ik ben het, die U geslagen heb. Wat is het daarom erg Gods Woord te verachten zonder door waarachtige bekering eronder te buigen. Hoe menigmaal heeft Hij bijeen willen vergaderen en gij hebt niet gewild. Vraag dan heden aan de Heere op grond van wat Hij zegt om verbreking van uw hard hart. Waar het hart door de almacht van Gods genade verbroken wordt, krijgt hij zelf de schuld.

Hoe vol betekenis wordt dan de lijdende Borg onder de spot van het sanhedrin. Zelf heeft Hij geprofeteerd, dat Hij bespot zou worden. Maar Hij bidt niet om vuur van de hemel om de spotters te verteren. Hij verdraagt het tegenspreken van zondaren. Hij duldt en zwijgt als het Lam Gods. Hij is geblinddoekt, maar Hij ziet! Hij ziet de Rechter in de hemel, Zijn Vader, Die van Hem betaling eist. Hij wordt geslagen als Borg voor een volk, dat het verdiend heeft in spot en hoon om te komen. Hij is de Hoogste Profeet, Die in alles gehoorzaam is aan de wil van Zijn Vader. Dan blinkt Hij hier in schoonheid voor arme zondaren, die door Zijn profetische bediening met het oog des geloofs Hem juist zo boven alles begeerlijk achten. Dan is voor hen genade op Zijn lippen uitgestort. Om door Zijn Woord onderwezen te worden tot de kennis, die nodig is. Profeteer ons, Christus. Niet spottend, maar biddend, opdat Hij als Profeet hen onderwijzen zal. 'Maak in Uw Woord mijn gang en treden vast'. Zijn smaad en schande blijven niet vreemd in hun leven. Zij zullen Zijn voetstappen drukken om Zijnentwil. Doch het is niet tot hun schande. Zij worden erdoor geoefend om Zijn gezalfd aangezicht te aanschouwen en zelf met gezalfde aangezichten eeuwig God te prijzen.

D. Slagboom.

Uit het land van de Bijbel 18

C. HET MAATSCHAPPELIJK LEVEN

4. Het reizen. De 'lastdrager'.

Om het drukken volksleven te zien, gaan we in onze gedachten een stad bezoeken en dan brengen we een bezoek aan Jeruzalem, waar de markt wordt gehouden. 't Is dan een grote drukte.

Van de administratie

In de afgelopen periode ontvingen we f 267,50 aan giften voor ons blad, terwijl via ds. Blom ook al weer een gift binnenkwam voor de a.s. ontmoetingsdag op D.V. 28 april a.s. U komt toch ook die dag naar Sliedrecht?

3 nieuwe abonnees gaven zich op of werden opgegeven. Voor dit alles hartelijk dank.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Van de Redactie

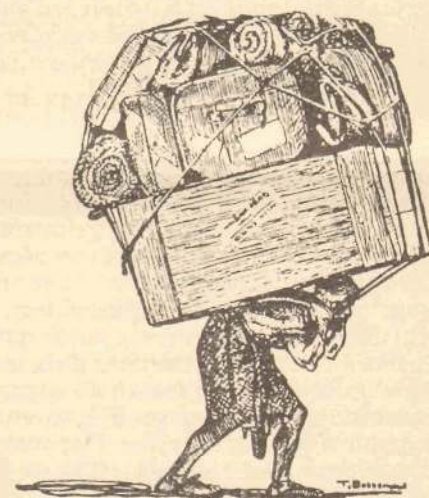
1. **School voor Dundas en Hamilton.** We ontvingen weer een gift van f 1000,- en wel van Mw. v.d.B.S. Uit het maandbericht dat we regelmatig ontvangen blijkt duidelijk hoezeer de giften uit Holland gewaardeerd worden en ook nodig zijn. De school wordt met de nieuwe cursus met een kleuterschool uitgebreid. Het groter wordend aantal leerlingen maakt het nodig, dat er twee schoolbussen meer moeten worden ingeschakeld, wat belangrijke financiële offers vraagt. Tot nu toe is er steeds het nodige geld binnengekomen.

2. **Filemon.** Hier wil ik er nog even aan herinneren, dat het boek van Ds. Van der Ent over Filemon spoedig zal verschijnen. Ik verwijs hiervoor naar wat ik hierover in het vorige nummer schreef en naar de advertentie, die in dit nummer moet voorkomen.

B.

Fellah-vrouwen bieden hun groenten aan en andere levensmiddelen; Bedouïnen uit de omtrek van Jericho horen we ruzie maken, gepaard gaande met luid geschreeuw en heftige gebaren over de prijs, die de koopman vraagt. Zo zien we handwerkslieden, die hun waren hebben uitgestald; geldwisselaren en zoveel andere kooplieden.

Nu wordt de markt wel gehouden in de poort van de stad. Maar kooplieden, die ook hun handel op de markt brachten, moesten vanzelf dus ook door die nauwe straatjes gaan.

'Lasten, zwaar om te dragen'

Wèl nu, die straten waren toen niet zo mooi betegeld; ze liepen soms ook trapsgewijze op. We gevoelen nu aanstonds wel, dat vervoer van de producten nu niet bepaald mogelijk was. Alles moest dus gedragen worden, en wel... op de rug!

Zo zien we hier op onze tekening een 'lastdrager' afgebeeld. Men wierp een touw over

de last, zette z'n schouder er onder, hief haar op en hield met het touw haar vast en bracht zo zijn vrachtje op haar bestemming.

En nu zullen we begrijpen, dat zeer zeker ook wel een 'ander' nodig was om zijn hulp daarbij te bieden om de lastdrager van zijn last te bevrijden. Want het gevaar was heel niet denkbeeldig, wanneer men **zichzelf** van zijn last wilde bevrijden, dat men **onder** die last terecht kwam en de dood vond.

Is zulk een 'lastdrager' niet een treffend **beeld** van de **grote LASTDRAGER**, Jezus Christus! Zodat we hier moeten denken aan Zijn ontroerende nodiging: 'Komt herwaarts tot Mij, allen die vermoeid en belast zijt, en Ik zal u rust geven.' (Mattheus 11 vs. 28).

Waarmede waren zij belast en vermoeid? Was dat niet vanwege de **zonde-last**, welke als een zware last op hen lag? Ja, zo horen wij de dichter van psalm 38 uitroepen:

'Want mijn ongerechtigheden gaan over mijn hoofd; als een zware last zijn zij mij te zwaar geworden'.
(Ps. 38 : 5).

Ja, zo zelfs, dat de dichter moest klagen:

*'HEER', ik voel mijn krachten wijken
En bezwijken;
Haast U tot mijn hulp, en red,
Red mij, Schutsheer, God der goden,
Troost in noden,
Grote Hoorder van 't gebed.'*

Lezer(es) kent u hiervan òòk iets?

O, wie kan u alleen van die last bevrijden? Uzèlf? Ach ja, u probeert dat zeer zeker wel. U zucht eronder; u schreit hierover, zoals David destijds in zijn vervolgingen van zijn vijand en met hun spotten. Psalm 42.

En dat bewenen van uw zonde geeft zeker enige verluchting. Want 't kan ook wel eens zó donker zijn en alles zó toegesloten, dat ge geen traan kunt voortbrengen.

En daarbij zitten de 'binnenpraters' niet stil! Want die zeggen tegen u: Wilt ge **vrede** krijgen? Wel, dan moet ge veel meer je best doen om Gods **Wet** te onderhouden, want daarin vond toch de dichter van psalm 19 'grote lust'!

Maar weet ge, wat die binnenpraters u niet voorhouden en wat zij trouwens zelf heel niet verstonden? Wel, dat die dichter zijn grote lust vond in het houden van God's geboden vanwege de uitgestorte liefde Gods in zijn hart! 's Heeren Wet wordt voor God kinderen in de weg der bekering tot een '**Liefde-Wet**'! O neen, dan is het houden van 's Heeren geboden **geen last**!

De Farizeën en Schriftgeleerden onder Israëel kenden dit niét! Zij zochten juist de zaligheid in het **uiterlijke doen** van de Wet! Zij zweepten hun leerlingen daarin op.

Vandaar dat de Heere Jezus hen met hun duizenden rabbinale voorschriften verweet: 'Gij belast de mensen met lasten, zwaar om te dragen, en zelve raakt gij die lasten niet aan met een van uw vingeren.' (Lukas 11 : 46).

Maar daartegenover riep Hij Zijn volgelingen zo heilrijk toe:

'Neemt Mijn juk op u, en leert van Mij, dat Ik zachtmoedig ben en nederig van hart; en gij zult rust vinden voor uwe zielen.'

O, die verwaardigd mogen worden om aan de gezegende Voeten van diè grote Leermeester terecht te komen, zullen zéker ervaren, wat Hijzelf verzekert en doet beleven:

'Want Mijn juk is zacht en Mijn last is licht.'

Maar nu is dit ook zo aanbiddelijk groot, dat die beminnelijke Borg Zich zo volkomen heeft willen geven, om het 'zachte juk' en Zijn 'lichte last' te verwerven en erin te doen delen in de weg van Zijn lijden en sterven! Ja, wat heeft dàt Hem toch gekost.

Want, wanneer wij zo even opmerkten, hoe men zijn handelswaren door die nauwe straatjes naar de markt bracht, dan is óók eens de Borg Zèlf door die nauwe straatjes van Jeruzalem gegaan, namelijk, toen Hij werd weggeleid naar Golgotha. Dat was dus Zijn 'via dolorosa', dit betekent: 'De weg der smarten'.

O, toen is Hij daarlangs gegaan, beladen met de **zware last**, neen, niet van Zijn zonden, want Hij was de smetteloos Reine en Heilige, maar met de zware last van de zonden... van Zijn volk!

Want 'door recht' moest Hij Sion bevrijden van de last en het juk der zonde. Niet anders kon immers de zonde en de schuld van de Zijnen verzoend worden en betaald! Ja, wat heeft dàt de Heere Jezus gekost!

Geliefde lezer(es)! Hebt u enige kennis, we bedoelen 'bevindelijke' kennis gekregen van de zware **last** uwer zonden en van uw schuld?

Hebben die 'uw schouders naar beneden **gedrukt**' volgens **Psalm 38**?

En hebben uw pogingen gefaald, om u zèlf van die last te bevrijden? O, denk aan het feit, waarop we zo even gewezen hebben, namelijk: wanneer een 'lastdrager' zichzelf van zijn last wilde ontdoen, dat dit hem zijn dood zou kosten?

En daarom, hebt u die grote **LASTDRAGER**, Christus, nodig gekregen om door Hèm van de last uwer zonden bevrijd te worden? Is Hij u in die weg dierbaar en onmisbaar geworden?

O, hebt u er iets van mogen ervaren, dat Hij **alleen** u kan bevrijden van de last uwer zonden en schuld? We denken hier aan Bunyan, toen hij het pak van zijn schuld mocht kwijtraken bij het kruis van Golgotha. Is u met die last uwer zonden ook dàar mogen terecht komen, ja, dat er alleeh door Hem bevrijding is?

Ach, al mag Gods kind hier reeds delen in Christus, in Zijn bevrijding, toch blijft het na ontvangen genade steeds weer nodig, de **troost** te genieten van die bevrijding. Want, wat kan het immers die zalige genieting in de beleving ervan missen. Denk bijvoorbeeld aan David en Asaf. Zie psalm 42 en psalm 73. Wat zal het daarom voor Gods kinderen een overgang zijn, eens **volkomen** te mogen delen in die eeuwige bevrijding, wanneer zij 'door de poorten mogen ingaan' in het Nieuwe Jeruzalem!

Ja, dan mag volkomen vervuld worden, wat de dichter van psalm 30 heeft vertolkt in psalm 30 vs. 8:

*'Gij hebt mijn weelucht en geschrei
Veranderd in een blijde rei;
Mijn zak ontbonden, en mij weer
Met vreugd omgord; opdat mijn eer
Niet zwijg', zo klimt Uw lof naar boven;
Mijn God, U zal ik eeuwig loven.'*

Dr.

Ds.v.L.

Ontmoetingsdag te Sliedrecht

D.V. zal er op zaterdag 28 april a.s. weer een ontmoetingsdag van vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand worden gehouden en wel in het kerkgebouw van de Chr. Geref.kerk Sliedrecht-centrum.

Het programma ziet er als volgt uit.

Morgensamenkomst, aanvang 10.30 uur:

opening: Ds. G. Blom van Meerkerk

spreker: Ds. P. den Butter van Middelharnis

slotwoord: Ds. G. Bouw van Scheveningen

Pauze

middagsamenkomst, aanvang 2 uur:

opening: Ds. P. Rqos van Utrecht-Noord

spreker: Ds. H.C. van der Ent van Dordrecht-centrum

slotwoord: Ds. M.C. Tanis van Sliedrecht-centrum.

De ontmoetingsdag komt nader. Deze keer is het laat in het voorjaar, omdat het laat Pasen is. Dat houdt in dat het jaargetijde gunstiger is, wat natuurlijk niet inhoudt, dat dan ook de weersgesteldheid gunstig zal zijn. Het is natuurlijk wel fijn, wanneer we op de heen- en de terugreis en tijdens de middagpauze zonnig weer mogen hebben, maar het voornaamste is toch, dat de Heere in ons midden is met Zijn gunst, dat er een geest van saamhorigheid is en dat uit Gods Woord oude en nieuwe dingen naar voren worden gebracht en dat we zo weer bij de oude gereformeerde beginselen worden bepaald. Zoals gebruikelijk is, zal er weer koffie en frisdrank zijn voor de liefhebbers. Daarvoor wordt niets in rekening gebracht. Wel mag men natuurlijk ter plaatse wat 'koffiegeld' geven, maar verplicht is dat niet. We nemen aan, dat de collecten zo zijn, dat de onkosten van die dag daaruit kunnen worden betaald en dat er nog voldoende beschikbaar blijft om mede daardoor de uitgave van ons blad voort te zetten.

We wijzen nog even op de boekentafel, waar goede boeken te verkrijgen zullen zijn. Een

deel van de opbrengst komt ten goede aan de buitenlandse zending.

Het boek van Ds. Van der Ent over Filemon zal daar beschikbaar zijn, naar de toezegging van de uitgever. Laten onze bezoekers van het gunstige aanbod gebruik maken. Het boek is de prijs meer dan waard, vanwege de rijke inhoud.

Er werd van verschillende zijden gevraagd of er kinderopas is. Daar kunnen we geen antwoord op geven, omdat we niet weten of er jeugdige bezoekers zullen zijn, die zich hiervoor beschikbaar zullen stellen, maar we menen wel te mogen aannemen, dat als er opas moet zijn er wel bezoekers zullen zijn, die bereid zijn hulp te bieden.

B.

De orde des heils

8.

De Heerlijkmaking

De gekroonde doelstelling

De orde des heils, rustende op het fundament van Gods verkiezende liefde, heeft één groot doel n.l. de verheerlijking van Gods naam. Dit grote doel zal ten volle zijn bereikt in het stuk der heerlijkmaking.

Roeping, wedergeboorte, bekering, geloof, rechtvaardigmaking, heiligmaking, 't zijn verschillende treden, die leiden naar dit éne grote doel. "Die Hij tevoren verordineerd heeft, deze heeft Hij ook geroepen en die Hij geroepen heeft, deze heeft Hij ook gerechtvaardigd en die Hij gerechtvaardigd heeft, deze heeft Hij ook verheerlijkt".

Deze heerlijkmaking is een heilsweldaad, die pas tot volle ontplooiing zal komen in de zaligheid van de hemel.

Deze heiligmaking is hier op aarde onvolkomen.

Zij is niet meer dan een worstelend strijden om tot het grote ideaal van de heerlijkmaking te komen. De Schrift spreekt in dit verband over het zuchten van hen, die de eerstelingen des Geestes hebben, verwach- tende de aanneming tot kinderen, namelijk de verlossing van het lichaam.

Wij lezen in de Dordtse leerregels: "Die God naar Zijn voornemen tot de gemeenschap Zijns Zoons, onze Heere Jezus Christus, roept en door de Heilige Geest wederbaart, die verlost Hij wel van de heerschappij en slavernij der zonde, doch Hij verlost hen in dit leven niet ganselijk van het vlees en het lichaam der zonde. Hieruit spruiten de dagelijkse zonden der zwakheid en ook aan de allerbeste werken der heiligen kleven gebreken. Hetwelk hun gestadig oorzaak geeft om zich voor God te verootmoedigen, hun toevlucht tot de gekruiste Christus te nemen, het vlees hoe langer hoe meer door de Geest des gebeds en heilige oefeningen der godvruchtigheid te doden en naar het eindperk der volmaaktheid te zuchten, totdat zij van dit lichaam des doods ontbonden zijn, met het Lam Gods in de hemelen zullen regeren". D.L.R. V, 1 en 2.

Eerst na het sterven komt alzo de heerlijkmaking. De heerlijkmaking eerst van de ziel en daarna in de dag der opstanding de heerlijkmaking ook van het lichaam. Hoe ging het verlangen naar deze volkomen heerlijkmaking uit van de apostel Paulus, toen hij sprak: "Of ik enigszins moge komen tot de wederopstanding der doden". "Een ding doe ik, vergetende hetgeen achter is en strekkende mij tot hetgeen voor is, jaag ik naar het wit, tot de prijs der roeping Gods, die van boven is, in Christus Jezus".

Hetgeen geen oog heeft gezien

Wanneer de catechismus spreekt over de heerlijkmaking van Gods kerk dan lezen wij: "Dat nademaal ik nu het beginsel der eeuwige vreugde in mijn hart gevoel, ik na dit leven volkomen zaligheid bezitten zal, die geen oog gezien, geen oor gehoord heeft en in geen mensenhart opgeklommen is, en dat om God daarin eeuwiglijk te prijzen".

De eeuwige vreugde in God, de eeuwige vreugde in het kennen van God, Hem dienen, liefhebben en verheerlijken, wordt hier de zaligheid van de hemel genoemd.

Deze vreugde kan op aarde slechts in beginsel worden gemaakt.

Zij brengt de hemel in het hart, maar het hart nog niet in de hemel.

De volkomen zaligheid komt pas na het afleggen van het lichaam der zonde en des doods.

Dan gaat het lichaam naar het graf, maar de

ziel vaart op naar de hemel. "Mijn ziel zal van stonde aan tot Christus, haar Hoofd worden opgenomen in de hemel", zo zegt onze belijdenis (cat. zondag 12).

De eeuwige vreugde in God zal dan zijn de volkomen zaligheid der ziel. Die eeuwige vreugde, de eeuwige blijdschap in God, zal dan onbepaald door 't licht dat van Gods aanschijn straalt ten hoogste toppunt stijgen. Komt de dag der opstanding, dan zal ook het lichaam met de ziel verenigd worden en aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig zijn.

In dat verheerlijkte lichaam, verbonden met de verheerlijkte ziel, zal dan het herstelde beeld Gods weer in volkomenheid uitschitteren. Wij lezen in Rom. 8:29: "Want die Hij te voren gekend heeft, die heeft Hij ook te voren verordineerd, den beelde Zijns Zoons gelijkvormig te zijn, opdat Hij de Eerstgeborene zij onder vele broederen".

Wordt Christus in de Schrift genoemd: "het afschijnsel van Gods heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid", zo zal in de verheerlijkte, door Jezus' bloed gekochte, gereinigde en geheiligde kerk, de heerlijkheid Gods weer uitstralen. De heerlijkheid van het herstelde beeld Gods. Zó heerlijk en zó welgelijkend zal dat beeld zijn, dat Christus zal zijn als de Eerstgeborene onder vele broederen!

*Zo zal de heerlijkheid der vromen,
Op 't luisterlijkst te voorschijn komen;
Zo schenkt Gods goedheid hun begeren,
Lof zij de Heer' der Heeren.*

God Drieënig alles en in allen

Is de orde des heils met de heerlijkmaking gekroond, dan zal het paradijs-leven van de staat der rechtheid worden voortgezet, dat door de zonde werd verstoord. Heel de periode, liggende tussen val en herschepping, zal dan als één groot intermezzo voor goed zijn voorbij gegaan. Dan komt het herstelde Paradijs, gekroond met Gods vrije genade. De boom der kennis des goeds en des kwaads zal dan niet meer zijn.

Wel de boom des levens, voortbrengende vruchten van maand tot maand en de troon Gods en des Lams zal daarin zijn en Zijn dienstknechten zullen Hem dienen.

Het fundament van Gods verkiezende liefde zal dan eeuwig uitschitteren in de kristallen poorten en in de fundamentstenen van het Nieuwe Jeruzalem.

Het doel van de verkiezende liefde des Zoons en van de toepassende liefde des Heiligen Geestes zal dan zijn bereikt.

God drieënig zal dan alles zijn in allen! Deze volle heerlijkheid Gods zal niet alleen wonen in de nieuwe mensheid, maar ook in de nieuwe schepping. "Want wij verwachten naar Zijn belofte nieuwe hemelen en een nieuwe aarde, in dewelke gerechtigheid woont". De ganse aarde zal dan vol worden met de kennis en de heerlijkheid des Heeren. Het horizontale, het verticale, het profane, het sacrale, het stoffelijke, het geestelijke, het zal alles vervuld zijn met de heiligheid, de heerlijkheid des Heeren. Zacharia tekent in zijn profetieën aan, dat zelfs op de bellen der paarden, evenals op de potten en sprengbekkens voor het altaar geschreven zal staan: "de heiligheid des Heeren!"

Ja, dan zal alles heilig en daarom heerlijk zijn!

En in deze heerlijkheid zal God drieënig verheerlijkt worden tot in alle eeuwigheid. In deze heerlijkheid zal de kerk des Heeren vinden haar volkomen zaligheid!

M. Baan.

Vragen rondom het levenseinde

7. Wél lijdensverlichting, géén lijdensver-korting

Ons wordt een tegenstrijdigheid verweten: het is onjuist tegen euthanasie te zijn wegens z.g.n. zinloos lijden en niet tegen verlichting, verzachting van het lijden. We kunnen deze redenering nog anders weergeven, eenvoudiger: U bent wél voor pijnstillende middelen en níét voor het verlossende spuitje. Het zal ons niet zo moeilijk vallen deze redenering - zonder die uiteraard over te nemen! - te begrijpen. Men wil er toch niets anders mee zeggen dan dit: als we proberen het lijden te "ontlopen" met behulp van allerlei middelen, dan kan men er ook niet tegen zijn om het lijden te verkorten door een ingreep, die de dood ten gevolge heeft. We tekenen hierbij aan, dat we de

uitdrukkingen voor rekening laten van wie ze zo gebruiken.

Deze redenering signaleerden we de vorige keer toen we iets zagen van de waarde van het lijden tegenover hen, die het zinloze ervan benadrukken. U kunt deze ook vinden in het boek van Prof. Kuitert, dat we al meer dan één keer genoemd hebben "Een gewenste dood". In feite gaat deze professor zóver dat hij ieder, die tegen euthanasie is omdat er toch waarde in het lijden kan zijn, het meespreken ontzegt zolang hij niet alle pijnstillende middelen en ingrepen uitdrukkelijk en in alle omstandigheden verwerpt. Hier meen ik te mogen zeggen: dit is een ten onrechte opgelegde inconsequentie. We mogen die hartgrondig en voluit ver van ons wegwerpen. Het is helemaal mogelijk om vóór lijdensverlichting te zijn en tégen lijdensverkorting door euthanasie. Het zijn duidelijk twee onderscheiden zaken, die vanuit een verschillende gezichtshoek gezien mogen worden, ja zelfs: moeten worden.

Wat wel geoorloofd is

Tegen verlichting, verzachting van het lijden kan niemand op grond van Gods Woord bezwaar maken. Het lijden blijft op zichzelf geen begeerlijke zaak. Wie het als zodanig begeerlijk acht gaat het lijden verheerlijken. Dat is geen Bijbels gegeven. Integendeel, daar wordt het getekend in zijn ontzettende werkelijkheid, die tegen ons mens-zijn ingaat. Hoezeer we ook krachtens onze val het lijden hebben verdiend, toch blijft het waar dat het tegen het menselijke is. Wie het stelt, dat er geen middelen gebruikt mogen worden tot leniging van pijn en lijden, ontkent dit in feite. Prof. Wisse noemt dat "het menselijke in de mens doden". In het boekje "Het christelijk lijden" merkt hij daarom ook op "Als mens mogen we zeker vragen om uitkomst, om verzachting enz. Anders zou het onnatuurlijk worden". Dat geldt toch ook de ware christen. Ook die zal niet behoeven te zeggen, hoezeer hij ook in zijn lijden de hand Gods mag ontdekken: nu gebruik ik geen enkel middel om de pijn te onderdrukken. Hier mag het woord gelden van dezelfde schrijver: "Een christen is niet slechts "mens", maar hij is een "christen-mens" ".

Ook kan noch mag vanuit het doen van God in het lijden een verbod klinken tot het gebruiken van pijnstillende middelen. Dat zou trouwens betekenen, dat in alle onheilen de wegen niet bewandeld mogen worden om die af te weren of weg te nemen. Ik ga hier het geheel van de vragen, die er zijn, niet bespreken of dit voor alle middelen geldt enz., maar in het algemeen is het toch zó: Gods voorzienig handelen in het lijden sluit het gebruiken van de middelen tot genezing en leniging niet uit.

In dit verband spreekt ook de taak van een arts. Daar behoort toch ook zeker toe, dat hij geroepen is zoveel mogelijk het lijden te verzachten. En die middelen, die onder Gods Voorzienigheid in de weg van wetenschappelijk onderzoek gegeven zijn, zal hij in de regel gebruiken. Ook als het einde van het leven van een patiënt nadert is het ook zijn taak om de pijnen zo mogelijk te onderdrukken.

Zo kunnen we dankbaar erkennen dat God die middelen gegeven heeft en deze mogen we gebruiken of toestaan, wanneer het de onzen betreft.

Hoe het toch kan zijn

Het zal u opvallen, dat ik me in het bovenstaande niet zo stellig uitdruk. Dat doe ik niet alleen omdat het spreken over het lijden van anderen, waar je zelf niet in deelt, altijd tot voorzichtigheid maant. Er is nog een andere reden, die waarschuwen moet om hier niet te véél te zeggen. Hier geldt: mógen is niet altijd móeten. En dan bedoel ik niet het misbruik van deze middelen bijv. door met opzet zoveel pijnstillers te geven dat het sterven verhaast wordt. Het gaat me er veel meer om dat uit het aanvaarden van middelen tot lijdensverzachting niet zonder meer voor ieder een vaste regel is af te leiden. Prof. Douma vertelt - in zijn boekje "Euthanasie" - van de christen-staatsman Keuchenius, dat hij op zijn sterfbed ieder middel tot leniging van zijn lijden geweigerd heeft. Hij wilde helder van geest blijven tot het laatste toe. Meerdere gevallen zou ik kunnen noemen, waarin dezelfde wens geuit werd. Het verlangen om in klaar bewustzijn heen te gaan spreekt toch zeker in het leven van de ware christen. Dat wil niet zeggen dat

daarom alles geweigerd behoeft te worden. Er zijn tegenwoordig ook middelen die wel de pijn stillen en niet zozeer het bewustzijn wegnemen. Toch kan het voor iemand persoonlijk zo zijn, dat hij of zij geen middelen wenst om zo helder mogelijk te mogen zijn.

Er is nog een ander element dat hier spreekt. De beleving van wat God in de beproeving van het lijden met de Zijnen voorheeft kan ook van invloed zijn. Het is een ware christen in rechte gestalte nooit het allermeeft er om te doen hoe of hij zo snel mogelijk van het lijden verlost wordt. Ik zeg hier: allermeeft. Graag onderstreep ik dat hij ook méns is. Het vruchtbaar zijn van zijn lijden - of zoals Prof. Wisse het schreef: "hoe zal er winst door oefening uit getrokken worden; en God er in verheerlijkt worden", zal toch in de rechte beleving gezocht worden. U zult zeggen: daar hoor je niet veel van. Helemaal waar. Maar het is er. Ik denk aan een dienstknecht des Heeren, die velen van ons kennen uit de boekjes, die nog gelezen worden. Ik hoor het hem nog zeggen: "de Heere is meer dan mijn pijn...". En dat niet lang voor zijn einde. Wat alles afdoet: Gods Woord spreekt ervan n.m.l. dat degenen, die God liefhebben alle dingen medewerken ten goede. Dat maakt God waar, ook op ernstige ziekbedden en sterfbedden. Om die winst voor zichzelf, voor... de Heere te krijgen - en dat alleen uit genade - meen ik dat een kind van God kán zeggen: zo min mogelijk verdoving.

Een groot verschil

Ieder zal het wel verstaan dat er een groot verschil is tussen lijdensverzachting en lijdensverkorting door euthanasie. Lijdensverzachting heeft Gods gebod níét tegen, al kan de toepassing verschillend zijn. Lijdensverkorting heeft Gods gebod wél tegen. Ik las dezer dagen nog van een verpleegster die met het laatste te doen had. Zij vertelt van een patiënt, die regelmatig een behandeling moest ondergaan. Na een paar jaar ging hij snel achteruit. Het was hem bekend dat hij ging sterven. De pijn was erg ondanks pijnbestrijding. Hij vroeg om een injectie om rustig heen te kunnen gaan. Familie ondersteunde het verzoek. De arts bewilligde en liet de injectie geven. Dan mag het motief hier zijn: lijdensverkorting, maar hier spreekt het gebod tegen in. Hier is vermeende barmhartigheid, zeker ten aanzien van de eeuwige belangen.

Wie spreken van een inconsequentie: wel voor lijdensleniging te zijn en niet voor lijdensverkorting? Alleen zij die Gods gebod niet volstrekt nemen. Laten we het ons maar niet aanpraten. De Heere bepaalt de mogelijkheden, die voor de lijdende mens gebruikt worden, ook in het stervensuur... niet de mens!

D. Slagboom.

Woord en Daad

De stichting 'Reformatische Hulpactie Woord en Daad' bestond enige tijd geleden tien jaar. Ter gelegenheid daarvan is een boekje verschenen onder de titel: **Reken-schap van ons Rentmeesterschap**.

De secretaris schrijft in het Ten geleide o.a. het volgende:

Deze stichting heeft in de afgelopen tien jaren in verschillende landen van de Derde Wereld hulp verleend. De eerste jaren bevond zich dit werk in een duidelijk experimenteel stadium. De tweede periode, vanaf 1976, was een periode van grote groei, o.a. veroorzaakt door de invoering van de zogenaamde financiële adoptie. De werkzaamheden van bestuur en medewerkers waren zo veelomvattend dat de als noodzakelijk gevoelde principiële bezinning, althans wat betreft het schriftelijk vastleggen ervan, op zich moest laten wachten. Intussen mochten wij door het praktisch bezig zijn bouwstenen voor deze bezinning aange-dragen krijgen. Deze bouwstenen zijn nu in deze brochure tot een misschien in sommiger ogen wat klein gebouwtje samengevoegd. (...)

De eerste drie hoofdstukken belichten de opdracht zoals wij die in Gods Woord menen te vinden. Het volgende hoofdstuk zoekt de plaatsbepaling van onze stichting te midden van de componenten zending en diaconaat, terwijl de laatste hoofdstukken de meer praktische situatie vanuit de ontvanger en gever tot onderwerp hebben. Het ver-

schillend karakter van de bijdragen, en misschien het hier en daar niet volledig parallel lopen van de meningen, vindt vanzelfsprekend zijn verklaring in het feit, dat zij werd samengesteld door verschillende scribenten, tussen wie een verschil in ligging, zoals men dat zo mooi in onze kringen aanduidt, niet ontkend kan worden. Het bestuur ziet het echter als een bijzondere zegen, dat in onze stichting in de achter ons liggende tien jaren op zeer constructieve wijze tussen leden van de verschillende reformatorische kerken is samengewerkt. Tot zover de secretaris. We hebben met belangstelling van de brochure kennis genomen. We vinden daarin de volgende bijdragen:

1. Enkele Bijbelse grondlijnen ten aanzien van Christelijke Hulpverlening door Ds. A. Beens, Huizen.
2. Doet wel aan alle mensen door Ds. P. Beekhuis, Rotterdam.
3. Wij zijn allen rentmeesters door A.C. Veldhuizen, Gorinchem.
4. Diakonaat, Zending, Ontwikkelingssamenwerking door J. Dankers, Waddinxveen.
5. Hoe komt onze hulp over? door Ds. H.J. Hegger, Velp, Gld.
6. De praktijk van de hulpverlening door I. 't Lam, Gorinchem en G. Puttenstein, Rozendaal, Gld.
7. Motieven en problemen van de hulpverlening door Prof. Dr. W.H. Velema, Apeldoorn.

Uiteraard spreekt het ene artikel meer aan dan het ander, ook al, omdat er verschil is in geestelijke achtergrond bij de schrijvers. Maar dat neemt niet weg dat we hier een werkje hebben, dat laat zien dat er veel goed werk verricht is en dat hier een roeping ligt voor allen die op een of andere wijze hulp kunnen verlenen. Onder de zegen des Heeren is er al nood gelenigd en kan er nog veel meer nood gelenigd worden. Een vollediger overzicht van wat er in de afgelopen tien jaar verricht is, zo mogelijk verlicht met wat sprekende foto's zou de inhoud o.i. ten goede zijn gekomen. Maar het was vermoedelijk niet de bedoeling in deze brochure daarover te schrijven. Het gaat om het rentmeesterschap. Het adres van de stichting is Arkelsedijk 24, 4206 AC Gorinchem. Daar is het boekje verkrijgbaar voor f 5,- per exemplaar. Het telefoonnummer is 01830 - 26671.

B.

Twee werkjes van Ds. I. Kievit

Den Hertog b.v., uitgeverij en boekhandel, postbus 150, 3990 DD Houten, tel. 03403-3434, heeft in één band opnieuw uitgegeven twee werkjes van Ds. I. Kievit. Deze werkjes zijn: **Tweeërlei kinderen des verbonds, en: Voorwerpelijke-onderwerpelijke prediking eis der Heilige Schrift.**

De schrijver was laatstelijk Hervormd predikant te Baarn. Hij overleed in 1954. Hij was en is in de kringen van Gods volk bekend en geliefd. Hij was een theoloog van betekenis en heeft een eigen plaats in de Hervormde kerk ingenomen en grote invloed uitgeoefend o.a. door middel van het Gereformeerd Weekblad. Daarin schreef hij artikelen over bovengenoemde onderwerpen, die al vele jaren geleden in afzonderlijke brochures verschenen. Ds. Kievit had ook nog artikelen willen schrijven waarin hij de praktische toepassing van wat in de artikelen over Tweeërlei kinderen des verbonds zou hebben uitgewerkt. Daar is echter niet van gekomen.

De schrijver biedt in beide werkjes, die dus nu in één band verschenen zijn, veel goeds. We kunnen de inhoud van harte ter overdenking aanbevelen. In het eerste werkje laat Ds. Kievit eerst de Schrift spreken en haalt telkens aan o.a. wat Calvijn zegt. Daarna geeft hij een samenvattend overzicht. Dat zouden we hier graag willen overnemen, maar we moeten er van afzien, omdat het overzicht enkele bladzijden beslaat.

Na het uitleggend gedeelte van de gegevens der Heilige Schrift over tweeërlei kinderen des verbonds gaat de schrijver over tot een beknopte uiteenzetting van de leerstellige formulering van het onderwerp. Ook daarvan geeft hij een samenvatting. Deze beslaat ruim twee bladzijden.

Beide samenvattingen spreken voor zichzelf. Ds. Kievit besluit dit werkje als volgt: Tweeërlei kinderen des verbonds leerden wij kennen. De vraag waarmede wij besluiten is deze:

Zijt gij een ware bondeling of een bastaard-kind? Straks gaan de kinderen des verbonds uiteen ieder naar zijn eigen plaats. laten wij derhalve ernst maken met de vraag of wij in het verbond zijn overgegaan. Het waarborgt het heil dergenen, die van eeuwigheid in liefde zijn gekend. En die liefde openbaart zich in de lijn der geslachten, want: Hij gedenkt aan Zijn verbond tot in eeuwigheid, aan het woord, dat Hij ingesteld heeft tot in duizend geslachten.

In het tweede werkje begint Ds. Kievit als volgt:

De bediening des Woords in het midden van Gods gemeente neemt in haar samenkomsten een brede plaats in. Aan haar dienaren is opgedragen het Woord te prediken en de volle Raad Gods te verkondigen naar de mening des Geestes. In dit werkje willen wij een bijdrage geven om de eisen van Gods Woord in het licht te stellen, die hier van kracht zijn en dwalingen aan te wijzen, die wij behoren te verwerpen.

Ds. Kievit schrijft duidelijk, zakelijk en overtuigend. We zouden veel kunnen aanhalen, maar willen ons beperken tot het weergeven van enkele gedachten, die we in dit werkje vinden.

De Heilige Schrift is van Genesis tot Openbaringen **theologisch**, dat wil zeggen: het gaat in die Schrift om God. Maar niet om God zoals Hij is in zichzelf, maar zoals Hij zich heeft geopenbaard in Christus, **aan** Zijn volk en **in** Zijn kerk. Blz. 160.

Zo is de Schrift theologisch van aard. Dat moet de prediker verstaan en in acht nemen. Hij moet een prediker Gods zijn. Dan maken we ernst met het voorwerpelijke, doch in levende samenhang met het onderwerpelijke, want de Schrift heeft beide verbonden. Dan zegt de prediker niet: als ik nu maar een gemoedelijk woordje spreek tot het volkje. Het gaat om God. Dan zegt hij ook niet: als ik nu maar enige leerstellingen uitspreek en wat verstandelijk redeneer, want het gaat om God in de kerk. Als we over een tekst zullen spreken, moet ons eerste werk zijn (op de knieën) de samenhang te vatten van het voorwerpelijke en het onderwerpelijke. Wee onzer, als we er maar op los praten, wat bevinding bijeenrapen! Als de vraag ons wordt voorgelegd: is dat nu de mening des Geestes, is dat nu de sprake Gods in deze tekst, kunnen we dan ja zeggen? Indien niet, zo is ook het „amen” aan het einde van de preek een leugen. God vraagt ook hier naar waarheid in het binnenste. We mogen ook niet aan het vergeestelijken gaan. Dat is naar Calvijs oordeel een eigen vondst des duivels. Vergeestelijken is trouwens ook veel gemakkelijker dan de geestelijke zin der waarheid vatten. Blz. 161/2.

De eis voorwerpelijk-onderwerpelijk is zo stringent, zo dwingend, dat verzuim naar een van beide zijden niets minder is dan aanranden van de drievuldige, volzalige God. Het hart moet kloppen in het organisme, want anders doodt men beide. De objectiviteit des Woords eist het subjectieve en het subjectieve rust in het objectieve, terwijl het ontmoetingsveld ligt in het geloof, dat gewrocht is door de Heilige Geest en zonder bediening van die Geest niet kan zijn, noch blijven, noch werken. Gods kerk is volmaakt afhankelijk ook van de Geest. Blz. 168/9.

Er zijn vele vijanden van bevindelijk leven, omdat zij het zelf missen en toch „gelovigen” willen zijn. Maar het kan ook zijn dat men het onderwerpelijke moeilijk kan benaderen, omdat men geen inzicht heeft en dat leven niet kent. Mocht dit tot smart worden; want God is machtig om ook een dominee te bekeren. Maar, wanneer wij spreken over voorwerpelijke prediking, dan bedoelen we deze laatsten toch niet. Bekend om hun afkerigheid van het onderwerpelijke in de prediking zijn de confessionelen en, helaas, steeds meerderen onder ons, die feitelijk „confessioneel”(?) zijn zonder gezang. daar treft men zeer sterk aan de tegenzin tegen de bevinding. Zij zien blijkbaar niet in, dat ze daarin de confessie en de Schrift tegen hebben. Die prediking versteent en verhoft, want men houdt het historisch geloof voor het zaligmakende. Dit bleek ons vele malen. Die voorwerpelijke prediking is feitelijk geen bediening des Woords. Hoe Christus het eigendom des zondaars wordt

verneemt men niet. Geloof. Maar hoe het geloof wordt gewerkt en werkt... hoort men evenmin. Vooral het werk des Geestes vindt weinig belangstelling, maar daardoor snijdt men zich de weg af om de betekenis van de Christus juist te tekenen. Hoe Christus gestalte in ons verkrijgt, hoort men niet. Het geloof wordt niet onderscheiden in zijn werkingen bij uitgangen naar de belofte Gods en zijn betekenis in de rechtvaardigmaking des zondaars voor God. Zo randt feitelijk deze voorwerkelijke prediking het Wezen Gods aan en schendt de openbaring. Blz. 175/7.

Een groot deel van de predikanten en gemeenteleden die zeggen het met de confessie eens te zijn, blijken vijanden van Geestes-werk, maar daarmee evenzeer van Christus en de Vader, want deze drie zijn één. Soms ook neemt de voorwerpelijke prediking een onderwerpelijke trekje op en komt dan met zijn: geloof, neem aan, Christus moogt ge aannemen. Hij is ook u gegeven. Men wekt de natuur op om gelovig te zijn. Iets geheel anders toch is het de aanbieding des heils als waarachtig te stellen en de eis der bekering te doen horen, te lokken met het evangelie onder inroeping van de Geest in zijn werking in de verloren zondaarsziel. Blz. 181.

Laat dit genoeg zijn. Het is ongeveer vijftig jaar geleden dat Ds. Kievit zoschreef. Hij zou vandaag aan de dag zo geschreven kunnen hebben.

We hebben wat meer aandacht geschonken aan het tweede werkje door de verschillende aanhalingen. Dat betekent niet, dat het eerste werkje minder belangrijk is. Integendeel. Dat zal men kunnen opmerken, wanneer men met aandacht kennis van dit boek neemt.

We willen tenslotte nog vermelden wat Ds. Kievit aan het slot van het tweede werkje aanhaalt. Het is een gedachte van Voetius: En wat de heilige dingen betreft, laat bekering en geloof de voertuigen onzer studiën zijn en geen dag ga voor ons voorbij, zonder de regel in acht te nemen, dat de beste orde in al wat wij ondernemen, hetzij wij spreken of handelen, is: van God te beginnen en in God te eindigen.

Het boek telt 192 blz., is gebonden in geplastificeerde kleurenomslag en kost f 19,50.

B.

Zegen and'ren, maar ook mij

Dit is de titel van een langspeelplaat. We kunnen het kinder- en meisjeskoor „De kleine lofstem” uit Lisse daarop horen zingen. De plaat is vol met bekende psalmen en gezangen, die onze kinderen thuis of op school leren. Wat er gezongen wordt is gegrond op Gods Woord.

Bij de keuze is gebruik gemaakt van het deel-leerplan Bijbelse Geschiedenis, uitgegeven door het B.G.S. te Hendrik Ido Ambacht.

We hebben deze plaat aan verschillende personen, onder wie een paar onderwijzers, ter beoordeling gegeven. Unaniem was het oordeel, dat dit een bijzonder mooie plaat is. We kunnen deze dus van harte aanbevelen.

De plaat is ook als cassette verkrijgbaar. De prijs is gelijk, namelijk f 24,50. Plaat en cassette zijn verkrijgbaar bij Gouden Harpen b.v., postbus 135, 2160 AC Lisse.

B.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 76

Beste jongelui!

„Delila zeide tot Simson: Verklaar mij toch, waarin uw grote kracht is, en waarmede gij zoudt kunnen gebonden worden, dat men u plage.

En Simson zeide tot haar: Indien zij mij bonden met zeven verse zelen, die niet verdroogd zijn, zo zou ik zwak worden en wezen als een ander mens.”

Richt. 16 : 6, 7.

Toen de filistijnse vorsten vertrokken waren, was de daad aan de vrouw.

De 5500 zilverlingen vervulden wel haar hoofd, maar nog niet haar beurs. En daar moesten zij tenslotte terecht komen. Goede raad was nu duur. Hoe zou zij het aanleggen om Simson zijn geheim te ontfutselen?

Het staat allemaal zo eenvoudig in de bijbel:

"Delila zeide tot Simson: Verklaar mij toch, waarin uw grote kracht is, en waarmede gij zoudt kunnen gebonden worden, dat men u plage". Ik stel mij echt niet voor dat toen de vorsten vertrokken waren en Simson weer zijn intrek bij deze vrouw genomen had, dat zij toen Simson met de bovenverhaalde vraag zo maar op het lijf gevallen is. Zij heeft daarvoor netjes haar tijd afgewacht. Zij heeft om te beginnen hem heel vriendelijk ontvangen. Zij is met hem aan tafel gaan zitten. Zij heeft hem op haar bed genodigd. Zij was vriendelijker dan ooit. En zij ging nog liever met hem om dan voor deze. Want Simson, die toch een vijand van de Filistijnen was en bleef, mocht geen achterdocht krijgen. Daarom, toen zij het liefdesspel met hem speelde, kwam zij tenslotte met de vraag naar hem toe. Zij zal hem voor de zoveelste keer bewonderd hebben als de man die zulk een uitnemende kracht had, dat hij in staat was om alleen een heel leger te verslaan. Simson, wie kan er eigenlijk in jouw schaduw staan? Jij bent niet te evenaren. Dat Simson zijn kracht aan de almacht van zijn God ontleende, daar heeft Delila niet aan gedacht. Want in God geloofde zij niet, althans niet in de God van Simson. En Simson heeft ook geen evangelisatie bedreven om zo mogelijk Delila te bekeren. Hij verkeerde geheel en al in het vlees. En als het vlees de overhand heeft, dan is er voor de Geest geen plaats. Want het is altijd het één of het ander.

Nadat zij Simson met de nodige vleierijen heeft zoeken te paaien, komt tenslotte het hoge woord er uit. Simson, vertel mij nu eens, hoe komt het toch dat jij zo sterk bent? Vertel het mij toch eens. Ik mag dat toch wel weten? Ik, die zoveel voor jou betekenen. Ik die zoveel voor jou reeds gedaan heb. Zeg mij nu eens, waarmede zou men je kunnen binden, om daarna je te plagen?

De vraag is er uit. Heeft Simson goed geluisterd? Als hij goed geluisterd had, had hij kunnen weten waarom het begonnen was. Want Simson, let goed op. Delila wil het geheim niet weten om er samen God met jou voor groot te maken. Verre van daar. Ze wil het alleen weten, opdat men je zou kunnen binden, om je daarna te plagen. Dus men wil je machteloos maken. Men wil een prooi van je maken. Wees op je hoede.

De manier waarop Simson alles werd voorgesteld, klonk heel mooi. Doch de achtergrond was heel lelijk. Want het ging niet om de ere Gods, doch om de wil van de duivel. En de duivel die is brutaal. Simson wordt hier ten diepste verzocht. De strik wordt heel listig, heel lief gespannen, opdat hij er maar in zou lopen.

Vrienden en vriendinnen, wees ten deze altijd op je hoede. Want de duivel is nog listig. Hij heeft een vrouw gebruikt om Adam ten val te brengen. Hij gebruikt een vrouw om ook Simson, die sterke man, ten val te brengen. Hij heeft vele pijlen op zijn boog, om mensen in de val te brengen, die iedere keer weer listig wordt opgezet. Hij komt dan met heel mooie woorden naar je toe. Hij stelt alles zo onschuldig mogelijk voor. Er zit helemaal geen kwaad bij. Het mag gerust, zo stelt hij heel veel zaken voor, waarvan je toch diep in je hart weet dat het verboden is. Doch als je gaat luisteren naar het zoet gefluit van deze helse vogelaar, dan word je vroeg of laat toch zijn prooi. Je kunt dit bij Simson zien. Want het lijkt wel of Simson helemaal geen kwaad vermoedt. Want als hij dat gedaan had, dan had hij terstond de verhouding met deze vrouw verbroken, uit oorzaak van de ere Gods en zijn eigen welzijn.

Ik ga hier niet praten over de verborgen raad van God. Want wij staan achter de feiten. En dan is het gemakkelijk te zeggen dat God alle dingen heeft doen medewerken ten goede en dat alles tenslotte toch nog terecht gekomen is. Wij zitten midden in de geschiedenis, en moeten dan altijd uitgaan van hetgeen God in Zijn Woord geopenbaard heeft. Want als we dat niet doen komen we zo heel gemakkelijk terecht in antinomiaanse wateren. Dat zijn mensen die zeggen dat je helemaal niet naar de wet behoeft te leven. Je wordt dan een goddeloos mens. Dat is precies zulk een mens, als de duivel wil dat je zult zijn.

Op dit terrein heeft hij de eeuwen door zijn duizenden verslagen. Want ook in deze tijd gaat hij rusteloos door om de mensen te doen geloven dat er eigenlijk geen regels zijn, waaraan je gebonden bent. Elk mens is

zichzelf tot een maatstaf. Iedereen moet de vrijheid hebben om te doen wat hij wil. Het is intussen waar, dat God door alle raadsele die er in het leven zijn, toch Zijn raad uitvoert, en dat Hij alle dingen zal doen uitloppen op een Hem verheerlijkend einde. Doch dat geeft natuurlijk niemand een vrijbrief om nu maar te doen wat goed is in zijn ogen. Want wat goed is in onze ogen, dat is kwaad in des Heeren ogen. We zijn in dit leven aan het Woord van God gebonden.

Dat was Simson ook. Doch toen hij in gemeenschap met die vrouw verkeerde, heeft de wil van God hem vast niet klaarlijk voor ogen gestaan. Want hij vermoedde in die "liefelijk" gestelde vraag helemaal geen kwaad. Dat blijkt uit zijn antwoord. In plaats dat hij van deze vraagschrok, daar het er toch om begonnen was om hem te binden en met hem te spelen, dat is hem te vernederen, gaat hij er rustig op in. Hij zegt nog wel niet de volle waarheid. Dat zal hij nooit doen. Althans, van plan is hij het niet. Maar hij begint toch al over zijn haren te praten, het teken van zijn nazireërschap, wat hem zoveel vertelde dat hij met "huid en haar" de HEERE moest dienen. Hij is nu bezig om van datgene, wat hem heilig diende te zijn, ook een spel te maken. Hij zegt: "Indien zij mij bonden met zeven verse zelen, die niet verdroogd zijn, zo zou ik zwak worden en wezen als een ander mens."

Met dit antwoord wordt het heilige voor de honden geworpen. Terwijl de Heere toch duidelijk in Zijn Woord zegt: Geeft het heilige de honden niet, noch werp uw parelen voor de zwijnen, opdat zij niet te eniger tijd zich omkeren en u verscheuren.

Hier zit natuurlijk voor ons ook lering in. We moeten in de eerste plaats ons zoeken te wachten om te komen op die plaatsen waar we niet thuis horen, dat is in het huis van Delila. Dat is in de tenten der ijdelheid. Ik geloof het zo wel te mogen zeggen. Jullie kennen natuurlijk allemaal wel Ps. 1 : 1 (of niet?):

Welzalig hij, die in der bozen raad Niet wandelt, noch op 't pad der zondaars staat.

Noch nederzit daar zulken samenrotten,

Die roekeloos met God en godsdienst spotten.

Maar 's HEEREN wet blijmoedig dagen nacht,

Herdenkt, bepeinst en ijverig betracht.

Daar zit in dit vers een wonderlijke opklimming. Het begint met wandelen. En als je wandelt, wat wijst op vermaak, dan kom je heel gemakkelijk tot stilstand. En als je eenmaal stilstaat op de weg der zondaren dan kom je heel gemakkelijk tot zitten. En als je eenmaal gezeten bent, dan weet je schier niet meer weg te komen. Ik zou zeggen, beste vrienden, houdt dit altijd voor ogen. En als je midden in de wereld verkeren moet, door middel van je werk, laat het dagelijks je gebed zijn: "En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze...". We zijn wat dat betreft elk ogenblik in gevaar en we hebben steeds weer de bewarende hand des Heeren nodig. Hij alleen kan ons bewaren. Hij kan ook onze ziel bewaren. En wie door de Heere bewaard wordt, die is wél bewaard.

Als jullie dit lezen komt de Panddag al weer heel dicht in het zicht. Jullie hebben natuurlijk al plannen gemaakt om D.V. 28 april in Sliedrecht aanwezig te zijn. We hopen jullie dan te zien en samen een gezegende dag te beleven.

Jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

De Reformatorische School

De huidige ontwikkelingen in het onderwijs vereisen van u allen veel kennis van zaken. Veel boeken en tijdschriften bieden u de gelegenheid die noodzakelijke kennis te vergaren. Het is van groot belang dat de grote hoeveelheid informatie die u geboden wordt ook principieel becommentarieerd en gewogen wordt. Bovendien is het in een tijd van toenemende verwereldlijking erg nuttig bezinnende artikelen te lezen en te verwerken, waardoor de grondslag van het reformatorisch onderwijs blijvend gestalte gegeven kan worden in het schoolleven.

Een en ander overwegende, kunnen we concluderen dat het onderwijsblad "De Reformatorische School" een belangrijke

funktie heeft te vervullen. Het blad verschijnt 11x per jaar. Er wordt ruimschoots aandacht besteed aan zowel bestuurlijke als onderwijskundige informatie. De volgende titels van artikelen die recentelijk zijn geplaatst, getuigen daarvan:

- Reformatorisch onderwijs en de planning van scholen voor voortgezet onderwijs;
- Initiatiefwet schoolvervoer ingetrokken;
- Eenhoofdige leiding: lust of last;
- Oefenen in het rekenonderwijs;
- Orde en problemen.

Ook in principieel bezinnend opzicht wil het blad "De Reformatorische School" tot een gids zijn waar het gaat om de grondslagen van het reformatorisch onderwijs. Daarom worden er artikelen opgenomen als:

- Rousseau, een revolutionair, nu wegbereider;
- Het religieuze gevoel en de godsdienstige opvoeding.

Kortom een blad dat u de nodige steun kan geven bij het vervullen van uw taak in of voor het reformatorisch onderwijs.

Met alle bescheidenheid mag dankbaar opgemerkt worden, dat het blad de laatste jaren een steeds belangrijker plaats is gaan innemen waar het de voorlichting aangaande het reformatorisch onderwijs betreft. Via dit persbericht willen wij u graag uitnodigen ook abonnee te worden van "De Reformatorische School".

Een jaarabonnement op dit blad kost slechts f 35,-.

Door u te abonneren op dit blad zorgt u er niet alleen voor dat u zelf goed geïnformeerd bent, maar biedt u de redactie ook de gelegenheid het blad verder uit te bouwen ten dienste van het reformatorisch onderwijs.

U kunt zich als abonnee opgeven bij de administratie:

Dhr. C.L.M. v. Noort, Raadhuisstraat 11, 2751 AT Moerkapelle, tel. 01793 - 1603.

Het bovenstaande werd ons toegezonden. We geven er gaarne een plaats voor in ons blad. We ontvangen bovengenoemd blad regelmatig en kunnen het van harte aanbevelen.

B.

Boekbespreking

Boeken van Stark

postbus 302, 1794 ZG Oosterend N.H.
tel. 02223 - 661 of 495

1. **Bijbelse kruiswoordraadsels I.** Dit boekje bevat een aantal puzzels, die de nodige inspanning vragen bij het oplossen ervan. Dat is een goede zaak. In de puzzels wordt uitsluitend gebruik gemaakt van bijbelse namen, plaatsen en woorden, zowel in vraag als in antwoord. Het bezig zijn met deze puzzels vraagt bijbelkennis en brengt tot onderzoek van Gods Woord en vergroot zo de bijbelkennis. We kunnen het boekje uiteraard aanbevelen.

Er staan 19 puzzels in. De prijs is f 4,95.

2. **Liefde wint** door Zeelandia (J.C. de Koning). Dit is de derde druk, met aangepaste spelling, van een aardig boekje over een jongen, wiens moeder overleed en wiens vader aan de drank verslaafd raakte. Er leek niets van de jongen terecht te zullen komen. Maar er kwam een onverwachte wending in zijn leven, doordat een meester, die hij bespot had, zich over hem ontfermde. Later kwam de vader ook op het goede pad. Het is een boekje van 68 pagina's. De prijs is f 6,85.

3. **Verloren en gevonden** door Louise. Ook dit is een oud verhaal. Het oorspronkelijke verhaal en de stijl bleven behouden. De spelling is aangepast. Het is de derde druk. Het verhaal gaat over Herman, die van de lagere school op een kantoor komt. De boekhouder mag Herman niet, omdat hij Christelijk is. Herman wordt vals van diefstal beschuldigd, maar al gauw komt openbaar, dat hij onschuldig is. De boekhouder komt later in moeilijkheden, maar wordt door Herman geholpen. Het komt me voor, dat de boekhouder wel wat erg slecht en de anderen wel wat erg goed getekend worden. De geestelijke grondslag is de onze niet. Op blz. 19 zegt een onderwijzer bij het afscheid nemen van zijn leerlingen: Zoals Abraham zijn zoon Izaak in de geest Gode opgeofferd heeft, zo heeft de Almachtige God Zijn eniggeboren Zoon niet gespaard, maar heeft Hem voor ons, ook voor jullie, jongens en

meisjes, overgegeven in de dood, tot een verzoening van onze zonden. Overigens is het een heel aardig verhaal. Het boekje telt 90 pagina's en kost f 8,90.

B.

Uitgeverij Boekencentrum b.v.
postbus 84176, 2508 AD 's-Gravenhage,
telefoon 070 - 512111

Om 'Amen, op te zeggen door Ds. J. van Amstel.

In dit boek van 184 bladzijden behandelt de schrijver het volmaakte gebed. Hij doet dat op een onderhoudende wijze. Na de inleiding volgen er 31 hoofdstukjes en nog wat discussievragen voor behandeling in allerlei kring- en verenigingswerk.

We kunnen met veel dat Ds. van Amstel schrijft instemmen. Dat betreft dan met name de verklaring van het gebed zelf. Maar als het gaat om, laten we zeggen, de toepassing komen er vragen op. Sluit dit alles wel aan bij wat de Heere door Zijn Woord en Geest aan de Zijnen leert? Om een voorbeeld te noemen. Op bladzijde 57 lezen we: Niet alleen de ouders, ook broers en zusters zijn bezig om de jongste in het gezin 'mama' en 'papa' te leren zeggen. Zo zijn in het geestelijk leven ook de broeders en zusters in de kerk bezig om Gods kinderen 'Vader' te leren zeggen. De gemeenschap der heiligen is daarom van het allergrootste belang. En ook de ambtsdragers zijn er tot opbouw van het lichaam van Christus. Daarom spreken de ouderlingen op het huisbezoek met de kleinste kinderen van God zó dat ze vrijmoedigheid krijgen om God hun Vader te noemen. Zo voedt God zelf via Zijn Woord en via zijn kerk zijn kinderen op.

Zouden er werkelijk zoveel kinderen Gods in een kerkelijke gemeenschap zijn als waarvan de schrijver blijkbaar uitgaat? En hoeveel ambtsdragers zouden er zijn, die door de Heere zo onderwezen zijn, dat zij God hun Vader durven noemen?

Jaren geleden hoorden we eens een kind des Heeren, die dit wel geleerd had, zeggen: ik kan zo weinig Vader zeggen, omdat ik zo weinig kind ben. Zij vertelde ook eens van iemand, die wel bij haar en anderen op gezelschap kwam. Deze klaagde haar zijn nood en zei: als jullie met elkaar spreken over het kennen van God als Vader nemen jullie elkaar over, maar als ik dat doe nemen jullie het niet over. Hoe zit dat? Zij antwoordde: kijk, wanneer je het van de Heere moogt leren, nemen we het wel over.

Van de zomer lazen we een nagelaten geschrift van een kind des Heeren. Ze schreef daarin over een ontmoeting met een ouderling in Ede, al vele jaren geleden. Zij vertelde van de wegen des Heeren. Dat deed deze ouderling zeggen: Daar hoor je tegenwoordig niet veel meer over.

Dat zijn dingen om over na te denken. Het is goed, dat we de werkelijkheid voor ogen houden.

Er zijn drukfouten, waaronder enkele storende. Op blz. 17 staat: vergezeld in plaats van: verzegeld; op blz. 52: zij mensen in plaats van: zij menen en op blz. 104: die alleen wij en goed is. wat moet zijn: die alleen wijs en goed is. Het boek kost f 29,50.

B.

Uit het leven van Frouwe Venema 7

We geven weer het woord aan De Cock Jr.: Een klein en veracht hoopje waren wij in den beginne, zeide zij dikwijls. En toen ik in 1887 te Groningen kwam, om met al haar kinderen haar verjaardag te vieren, zag ik haar gelaat van vreugde blinkende, toen zij mij meedeelde, dat zij een schrijven had gekregen van de Chr. Ger. Studentenvereniging Hendrik de Cock, onder de zinspreuk *Libertas ex veritate*, waarin het ontstaan, het doel, de naam enz. van de Unie haar werd meegedeeld. O, zeide zij, wie had het vóór 50 jaar kunnen denken, dat God nog eens aan onze academies jonge mensen zou verwekken, die zich de naam en de zaak des Heeren niet zouden schamen! De Heere heeft grote dingen gedaan, moge Hij hen zegenen en ten zegen doen worden. Wat is het toch een zegen, dat God jeugdige mannen verwekt, om Zijn naam te belijden en zich Zijns niet te schamen."

Later sprak zij meermalen over die vereniging, zich verheugende in haar bloei; en ik weet, dat de vereniging door haar in hare gebeden gedacht werd voor de troon der genade.

Ook verheugde zij zich, toen in 1886 te Amsterdam het Conflict uitbrak. „Dit is een kroon op de afscheiding", zeide zij. Toen zij zich later teleurgesteld zag in de verwachting, dat zij, die zich dolerenden noemden, zich met de afscheiding zouden verenigen, kon zij zich dit niet verklaren. De vereniging scheen haar te zeer een verplichting van Gods wege, dan dat om bijzaken een andere gereformeerde gemeente naast de bestaande mocht worden opgericht. Dit blijkt uit een woord, dat zij schreef in 1888 en dat bestemd was om in de Bazuin geplaatst te worden.

(Vóór we hier die brief laten volgen willen we vermelden wat De Cock Jr. in een noot zegt: De redacteur had in de Bazuin melding gemaakt van haar verjaardag en zijn heilwensen uitgesproken. Moeder zond mij toen dit schrijven, om als ik het goed oordeelde, dat het geplaatst werd, dit te doen. Ik meende echter, dat het de schijn kon hebben, dat zij begeerde, zo zij andermaal nog een verjaardag beleven mocht, dat van alle zijden haar gelukwensen mochten toekomen, en ik wist dat dit haar bedoeling niet was. Daarom plaatste ik het niet, wat zij dan later ook goed vond.)

Hier volgt nu de brief van Frouwe Venema: Hartelijk dank voor die goede wensen op mijn 85e verjaardag in de Bazuin geplaatst. Mocht de Heere mij geven dat ik kon zeggen, dat mijn laatste dagen nog blijken mochten dragen, dat ik de Heere toebehoor. Het willen is wel bij mij, maar het volbrengen vind ik zo niet. Maar dit is toch de troost van de Christen, zij worden in de kracht Gods bewaard tot de zaligheid.

Stonden wij voor groot vijftig jaar voor de afscheiding, nu verwekte de Heere weer een opwekking om zich van de valse kerk af te scheiden. Nu wens ik al het volk des Heeren toe, die met mij in het geloof verenigd zijn: „Ga uit op de voetstappen der schapen, en ziet waar de kudde legerd en voegt u daar bij, en laat alle verkeerde overleggingen, die Ruben bezielde, van u geweerd worden. God zegt in Zijn Woord: Die mij eert zal Ik eren. De hoogmoed is toch de eerste zonde geweest in het Paradijs en Kalvijn zegt: De Heere geeft met opzet aan Zijn Kerk een klein en verachtelijk begin, opdat Zijn goddelijke kracht des te beter erkend worde als men een voortgang ziet, die men nooit verwacht had.

O, ik hoop dat de geringheid van de afscheiding u niet terug mag houden. Jezus, onze Zaligmaker werd in een beestenstal geboren; daar werd ook geen bakermant in gereedheid gebracht; Zijn moeder wond hem in doeken. Onze Zaligmaker verkoos ook geen rijken en groten van de wereld, maar ziet het woord des Heeren, dat gij niet zijt vele rijken noch edelen, maar het arme en verachte der wereld heeft God uitverkoren, opdat Hij het rijke zou beschamen. De Heere verkoos ook een rijke Nicodemus onder Zijn discipelen.

Nu heeft de Heere een kerk op aarde en die is te kennen, daar Zijn Woord zuiver verkondigd wordt; de sacramenten bediend worden naar de instelling van Christus en de kerkelijke tucht wordt ugeoefend naar de mening des Geestes.

O, geliefde broeders en zusters, voegt u bij de ware kerk, daar liggen de beloften Gods ook voor u. De poorten der hel zullen Mijn gemeente niet overweldigen. En wat baat het een mens al gewon hij ook de gehele wereld en hij moet schade lijden aan zijn ziel. Is er in 't begin van de afscheiding veel leed geleden en veel strijd gestreden, tot roem van Gods genade niet boven vermogen. Moest ik al vroeg mijn eerste man missen, en bleef ik met vijf kinderen zitten, de Heere heeft in alles geholpen. Ik heb tijden onder de vervolging mogen beleven, dat ik met blijdschap de beroving der goederen mocht aanzien.

O, geliefde gemeente des Heeren, houd moed, God is zo getrouw als sterk. Hij laat het werk Zijner handen niet varen, en die vergenoegd en dankbaar leeft is een gelukkig mens. En dat wordt gevonden als wij onder de Heere en achter de Heere mogen zijn.

Uw vriendin en zuster in de Heere
F.H.V.

Groningen, de 21e mei 1888.
Tot zover de brief van Frouwe Venema. Haar einde naderde. Daarvan zullen we horen in het laatste artikel over haar leven.

B.

Wel eens op TEXEL geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheid, etc.,
en ... rust.

U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor
groot en klein.

Prijzen v.a. f 270,- p.w.

Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
komfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.

Tel. 02223-661 of 391.

SNEL AFVALLEN?

Dat is ongezond.
Verstandiger is het op
de veilige natuurlijke
methode met onze
plantaardige
vermageringstabletjes
Bovendien hét natuur-
lijke middel om
verstopping te voor-
komen!
Kuur voor een maand
f 20,-.

DROGISTERIJ SIKKING

Barrevoetstraat 5,
2011 WL Haarlem
Tel. 023 - 312882/
324606.
Postgiro 190609.

TE KOOP

Cassettes met kerkdien-
sten à f 9,-. Bij 10 stuks
portvrij. Chr. Ger., Ger.
Gem., Herv. (Ger.), Oud
Ger. Ook nog enkele
banden 732 m. met 8 of
meer diensten à f 25,-.
Wil de mevrouw, die
vroeg om cassettes met
wijken Ds. G.S. opnieuw
contact opnemen?
Telefoon 01134 - 2455.

Het adres voor
al Uw goede boeken

Stationssingel 50
Tel. 08385 - 13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal

1958 - 25 Jaar - 1983

Woninginrichting en stoffering

Meubelen en
vloerbedekking
Gordijnen -
zonwering enz.

Vrijblijvend komen wij
bij U aan huis met onze
stalen collecties.

Bel ons eens voor een
afspraak.

Beleefd aanbevelend
B. Elderkamp
Frankenord 17
Rotterdam
Tel. 010 - 823487

□ „Repos Ailleurs" te
Driebergen, RUSTOORD
voor eenzaam, herstellen-
den, oververmoeiden en zij
die, binnen eigen kring, er
eens uit willen of moeten.
Houdt u Gods Dag in ere en
bent u afkerig van t.v. e.d.
belt u dan eens 03438 -
12466.

U bent hartelijk welkom
in ons gezellige pension
op de Veluwe: huiselijke
en toch vakkundige vol-
ledige verzorging met
als prima bekend staan-
de keuken; geen radio
en t.v.; zondag eerb., we
hebben geen hinderlijke
muziek; wel een fijn
tweeklaviërs orgel enz.
Het gehele jaar geo-
pend.

HOTEL - PENSION

'IRENE'

Fam. Bostelaar
ELSPEET
tel. 05779 - 1236

GEZINS-OF HUWELIJSBIJBEL

Een groot - formaat - uitgave,
18,5 x 28 cm, in de niet gere-
viseerde of gemoderniseerde

STATENVERTALING

Volledig in overeenstemming met
het oorspronkelijk geschrevene.
Heldere, duidelijk leesbare letter,
prijs **f 49,50**

Idem met Psalmen en Formulieren
f 66,-

Idem, met echt zilveren hoeken
en sloten in stevige leren omslag
f 495,-

Verkrijgbaar in de bekende boek-
handel of rechtstreeks te bestel-
len bij de

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT